

A Belügyi Szemle Tájékoztatójában a médiával kapcsolatban megjelent anyagok (1963-1972)

DEÁK József

A média már születése pillanatában jelentős befolyást gyakorolt a bűnözés terjedésére, megelőzésére, visszaszorítására, egy sor új lehetőséget és veszélyt hozva magával. Vajon tanultunk-e a fél évszázada feltárt tapasztalatokból?

Bő fél évszázada ülésezett a Belügyminisztérium Kollégiuma, amely 1962. április 12-i értekezletén megvizsgálta a BM-médiatermékek, -folyóiratok szakmai minőségét, megállapítva, hogy a sajtó eszközeivel jobban kell segíteni a BM előtt álló feladatok színvonalas végrehajtását.¹ Ennek a belügyi sajtómunkát serkentő kollégiumi ülésnek az egyenes folyományaként született meg a BM központi folyóirata, a Belügyi Szemle. „Ennek érdekében – az elmélet és gyakorlat legjobb szakembereinek bevonásával – olyan egységes elméleti folyóiratot kell kialakítani, amely az egész Belügyminisztériumban felmerülő elvi, politikai és szakmai kérdéseket tudományos színvonalon elemzi és magyarázza.”² „Új folyóiratot köszönhetünk: a Belügyminisztérium egész személyi állományához szóló elméleti lapunkat, a Belügyi Szemlét” – olvasható az első lapszám bevezető soraiban.³

Az irányadó szakmai és a kor szelleméhez igazodó politikai folyóiratban megjelenő anyagok, a hazai történések bemutatása mellett jellemzően kelet-európai bűneseteket, bűnügyi lapok írásait dolgozták fel. Mindezt jól kiegészítette a szintén a szerkesztőség munkatársai által összeállított, 1963-tól negyedévente, „szolgálati használatra” minősítéssel megjelentetett, „Belügyi Szemle Tájékoztatója” című periodika. Ez, a szerkesztőség rendelkezésére álló, többé-kevésbé átfogó, külföldi, főként nyugati szakfolyóirat-gyűjtemény felhasználásával, a szakismeretek bővítésére létrehozott kiadvány azoknak szólt, akik „elméleti vagy gyakorlati munkájukban az egyre fokozódó tudományos igényt igyekeznek megvalósítani.”⁴

A periodika összeállításáért felelős munkatársak éberren figyelték, válogatták és fordították a bűnügyi, szakmai lapokban a korszerű technikai eszközök bemutatásáról, ezek felhasználásának lehetséges módozatairól szóló írásokat. Fél évszázad távlatából időszerű visszatekinteni: milyen médiával kapcsolatos „nyugati” írásokat tartottak akkor figyelemre méltónak, ezeknek lett-e hazai hatásuk a Belügyminisztérium korabeli

1 Deák (2013) 20.

2 A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0023. sz. parancsa

3 Papp (1963) 5.

4 Belügyi Szemle Tájékoztatója (1963/1-2.) 3.

vagy későbbi tevékenységében, miben rejlik mondanivalójuk máig szóló érvénye? Az audiovizuális kommunikáció mindennapjaink részévé válása szolgál bizonyítékul e módszer alkalmazásának előnyeit tekintve. Ezért írásomban, hiánypótló szándékkal, főként az efféle kommunikációs módszer mára feledésbe merült, hátrányos következményeinek időtálló megállapításait veszem számba.

A nemzetközi és a hazai háttérkorszak keretei

Az 1960-as évek elejének világpolitikai helyzete meglehetősen ellentmondásosan alakult. Egyszerre érvényesült a világ első űrhajósának, a szovjet Jurij Gagarinnak az emberiség általi közös ünneplése, valamint a kubai rakétaválság okán a III. világháború kitörésével fenyegető fegyverkezési, hatalmi befolyásnövelési verseny. „Az 1970-es évek külpolitikai viszonyai – minden hullámszó ellenére – lényegesen kiegyensúlyozottabb, békésebb légkört biztosítottak az emberiség számára, mint az azt megelőző évtizedek.”⁵

Magyarországon hasonlóképp jelen voltak az 1956-os forradalom utáni leszámolás és a helyzet konszolidálását szolgáló megbékélés folyamatai. „Az 1956 utáni magyar belpolitikai helyzet rendezésének egyik fontos eleme volt, hogy az 1960-as évek elején Kádár János meghirdette az »Aki nincs ellenünk, az velünk van« elvét, lehetővé téve a »csendes többség« (a nem aktív ellenzék) zavartalanabb életét.”⁶

Az új helyzet megkívánta a belügyi tevékenységet népszerűsítő, a minisztériumi feladatokhoz a társadalom széles rétegeit megnyerni szándékozó belügyi propaganda korszerűsítését is. Eszközei közül abban az időben a legmeghatározóbbak, legerősebbek a belügyi kiadású sajtótermékek voltak, különösen a „zászlóshajó”, a Belügyi Szemle. Hasonló súlyú volt a szemle főként vezetőknek szóló és címzett, a nyugati világban megjelent, belügyi témába vágó cikkeiből összeállított időszakos Tájékoztatója, amely anyagaiban jelentős teret szentelt a figyelemre méltó, hasznosítható nyugati médiatapasztalatok ismertetésének is.

A média, mint ifjúságnevelő eszköz, és veszélyei

Werfer Gerhardtnak a német nyelvű, „Öffentliche Sicherheit” című osztrák folyóiratban megjelent, „A sajtó, a film, a rádió és a televízió, mint az ifjúság nevelésének eszközei és az ezekkel kapcsolatos veszélyek”⁷ című cikke szerint az emberiség történelmének minden korszaka „kitermelte magának az eszmék kicserélésére vonatkozó sajátos formákat. Ez által nyert minden időkben kielégítést az emberek közlési szükséglete egymás felé tudásukról, véleményükről, érzéseikről.”⁸

A máig időszerű megállapítást továbbgondolva: a szellemi javak régi hordozóit – az előadást, a színházat és a könyvet – ma már jóval hatásosabb és kényelmesebb eszközök

5 M. Szabó (2010) 5.

6 M. Szabó (2008) 12.

7 Belügyi Szemle Tájékoztatója (1963/1–2.) 10.

8 Werfer (1963) 10.

váltották fel, a média teljes tárházával, mint például az írott, illetve az elektronikus sajtó (eleinte csak a rádió, majd később a televízió is), a film, az internet nyújtotta lehetőségek legújabb, szinte kimeríthetetlen sora. Mindezeknek köszönhetően a nyilvános közlések száma némi túlzással végtelenre növekedett, a befogadóközönnyel egyetemben. Nem csoda, hogy a nevelés szakemberei az új „tömegmédiákkal” azok megjelenésének pillanatától behatóan foglalkoznak, hatásmechanizmusuk folyamatos felderítésével, elemzésével állandóan aktuális választ keresve arra, hogy miként lehet leghatékonyabban hasznosítani ezek előnyeit, és leghatásosabban elhárítani hátrányaikat.

A nagy technikai találmányokat felfedezésüket követően, mint a civilizáció eszközeit, szellemi tartalommal töltjük meg, így azok egyben kulturális értéket is képviselnek. Ezzel együtt azonban többnyire társadalmi, gazdasági és kulturális problémák egész sorát vetik fel. Nézzük meg, miről szóltak ezek a problémák a hatvanas évek elején!

Unalomból teljes passzivitásba

Werfer Gerhardt írását, mint láthatjuk, a Belügyi Szemle Külföldi Figyelője vagy más néven Tájékoztatója e témában az elsők között válogatta be a lefordítandók, a magyar belügyes olvasótáborral is megismerttetendők közé. Az osztrák szerző dolgozatában egyebek közt hozzáfűzi a korabeli technikai vívmányok értékeléseként, hogy az „emberek nagy része ma – az ésszerűsített munkaszervezés és a növekvő társadalmi intézkedések következtében – jóval több szabadidővel rendelkezik, mint a korábbi nemzedékek. Ugyanakkor sokkal nagyobb az unatkozás veszélye is.”⁹

A szerző a cikk további részében megállapítja, hogy valamennyi országban hatalmas, virágzó ipar fejlődött ki a technika új vívmányait is felhasználó, főként passzív unaloműzésre. Ebből a szempontból a felvázolt helyzet ma sincs másként – tehetjük hozzá. Ha végiggondoljuk: napjaink legkedveltebb szórakozási lehetőségei is jellemzően teljes passzivitásban tartják, és csupán mások szereplésének szemlélőivé teszik használatukat. A feszített munkatempóban, munkahelyi stresszben alaposan elfáradó munkavállalók és vezetőik jó része igényli, hogy nem túl sok szabadidejét izgalmas, idegfeszítő szórakozással tölthesse, ha csak felületes és látszólagos módon is, de ki-kapcsolódhasson. De már rögtön a születés(ünke)t követően megfigyelhető, hogy a munkába hamarosan visszatérő anyát nélkülöző egyke gyermekeknel jelentkezik a szórakozásra való, akár erőszakos törekvés. A tömegmédiától a tapasztaltabb felnőtteknel sokkal védtelenebb gyermekek ebből fakadóan is lényegesen jobban ki vannak téve a szórakoztatási üzletág profi, egyben gyakran kapzsi üzletembereinek.

A sajtó képes képtelenségei

Amint Werfer Gerhardt cikkében leszögezi, az 1950-es években, az USA-ban és Nyugat-Európában a „comics” képregényekkel kapcsolatos üzleti siker minden idők legnagyobb eladási eredményét képezte. Az USA-ban egyes képregények egyszerre akár több

9 Uo. 11.

mint ötszáz amerikai újságban jelentek meg, 45–75 milliós olvasótáborral. Bécsben, 1955-ben ötven comicsorozat, hatvan szenny- és nyolcvan giccssorozat volt forgalomban.¹⁰ A „rémképregények” előre nem várt kedvezőtlen eredményeként viszont ugrásszerűen megnőtt az erőszakos cselekmények száma. Kénytelenek voltak megakadályozni a pornográf vagy bűnözésre csábító képregények széles körű nyilvános terjesztését – fejezi be a szerző ezt a gondolatmenetét.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért került ennyire előtérbe a képekkel történő kifejezőmód. A válasz egyszerűbb, mint gondolnánk: mert a kép az analfabéták által is könnyen érthető, szemben a szó, a mondat tartalmával, a kifejezőmóddal, melynek azonosítása, megértése bizonyos előképzettséget, felismerése összpontosítást igényel. Pedig a stílusukból adódóan elnagyolt képregények és különösen a másodperctörések alatt vibráló képes közlések – egyfajta melléktermékként – szétszórtságot és rendtelenséget, állandó nyughatatlanságot sugároznak.

A folyóiratcikk szerzője a veszélyeket sorolva, a képregények népszerűsítését felkaroló bulvársajtóval kapcsolatban rámutatott, hogy ezekben a sajtótermékekben a hangnem is igen alacsony színvonalú, a legdurvább utcai zsargont használó. Gyakorlatok például az olyan riportok és cikkek, amelyekben bűnözők és félvilági hölgyek nyilatkoznak a maguk alvilági, triviális vagy szeméremértő stílusában.

A film mint boldogságpótlék

Az osztrák szerző a film hatását taglalva előrebocsátja, hogy a film káros hatásaival a pszichológusok és pedagógusok már behatóan foglalkoztak. Megállapításaik szerint a serdülőkor előtti gyermek a mindennapi élet valóságához illeszti a filmbeli történeteket. A profik által megtervezett látványos hatások viszont nemcsak a mozivásznak, még inkább a képernyők elé bilincselik a gyermekeket, hanem a világgal ismerkedő nemzedék szívesebben fogadja el a művilágot valónak és irányadónak, miután még kevés természetes élményben van részük. A film ismeretlen világba kalauzolja, izgalmas események részesévé teszi, serdülőknél felkelti érdeklődését, közeledését a nemi kapcsolatok iránt, megjelenik, kialakul benne a sztárkultusz. Az alkotás egyfajta boldogságpótlékként egyben növeli nézője önértékét is, ami csak időleges ugyan, de sok moziba járással tovább fokozható. A filmben látottak szerint a felnőttek is gyakran tévednek, néha butábbak, mint a gyerekek, például a korabeli, népszerű Stan és Pan filmekben. Amint az osztrák szerző a témát kutató pszichológusokkal, pedagógusokkal egyetértve megállapítja, ezek az alkotások a tekintélyszegény világban a gyerekek számára feltétlenül igaznak hatnak. Az a megállapítása pedig ma is igaz, hogy a filmek jó része az életet elgiccsesíti, túlzottan leegyszerűsítve, a mesterkélt helyzeteket részletezve túl gondtalannak tünteti fel.

Az objektív képhez azonban saját tapasztalataink figyelembevételével is idekívánkozik mai audiovizuális világunkban a filmek pozitív hatása. Amelyek – értő használat esetében – jó hatást is gyakorolhatnak a felnövekvő nemzedékre, a jó filmek megraga-

¹⁰ Uo.

dó hatásukkal örök emberi értékekre, a becsületességre, a hűségre, a szorgalomra, az állatok szeretetére taníthatnak. A kívánatos cél az lenne, hogy ne csak a kereskedelmi szempontok domináljanak az egyes műsorcsatornákon. Az óvodásoknak, iskolásoknak, majd később a felsőoktatásban részt vevőknek hasznos értékeket és kedvező környezeti befolyást nyújtó filmeket készítsenek, mutassanak be minél többet! Mindez szerencsére meg is figyelhető általában a közszolgálati csatornák filmválasztékában.

Televíziós mindenhatóság

Werfer Gerhardt dolgozatának befejező részében röviden szól az akkoriban újdonságnak számító rádióról és televízióról is. A rádió ismeretterjesztő hasznossága melletti veszélyét a szerző a korlátlan rádióhallgatásban, a zajkulissza-használatban látja. A televízió robbanásszerű terjedésének titka a szerző szerint az, hogy a képernyőről sugárzott műsor révén a néző mindent látónak, mindent tudónak és mindenütt jelen lévőnek, vagyis a régóta vágyott mindenhatóság útján haladónak érzi magát. Ugyanakkor, mint megjegyezte, egy televíziókészülék birtoklása a kezdetekben alkalmas volt a társadalmi felemelkedés fitogtatására is.

A cikk szerint a televíziózás első káros hatásai közt szerepel, hogy a tv elterjedésének hőskorában, a profi technikával, nagy megjelenítő erővel játszott izgalmas filmek nézése közben a nézők körében többször előfordult szívroham. Az egyéb tévés hatások tekintetében érdekes napjainkból visszatekinteni arra, hogy az USA kultúrkritikusai a televízió két legfőbb hatását az alábbiakban látták:

„1. A televízió unintelligens, passzív és ítélőképesség nélküli réteget hoz léte azokból, akik nap nap után némán ülnek a képernyő előtt.

2. A televízióval rendelkező legtöbb család szokásai, elfoglaltságai és a családi élet társadalmi formái megváltoznak.”¹¹

A cikk szerint a műsorok összeállításában kizárólag az üzleti szempontok vezetnek. A tévécsatornák nagy része a reklámbevételek növelése miatt szenzációk, izgalmas történetek sugárzására és a legkönnyebb műfajú szórakoztatásra törekszik. A mértéktelen televíziónézés a gyermekeknél alvási vagy akár komolyabb kezelést igénylő idegzavarokhoz vezethet, megzavarva érzelmi életük fejlődését, túlzottan az egyoldalú intellektuális felfogásra befolyásolva őket.

Werfer Gerhardt cikkét összefoglalóan azzal fejezi be, „hogy a sajtó, a film, a rádió és a televízió a modern élet realitásai, amelyek elől kitérni vagy valamelyik elől gyermekeinket elzárni nem tudjuk. Ha azt akarjuk, hogy a gyermek lelki, erkölcsi és művelődési fejlődésére kedvező hatást gyakoroljanak, úgy a szülőknek, az iskoláknak és a hatóságoknak maradéktalanul teljesíteniük kell a rájuk eső feladatokat annak érdekében, hogy az említett közlési eszközök a népművelés és a haladás eszközeivé válhassanak.”¹²

11 Uo. 12.

12 Uo.

Időtálló negatív hatások

A fenti cikknek a mértéktelen, válogatás nélküli televíziózás gyermekekre és felnőttekre gyakorolt káros hatásaiával kapcsolatos gondolatai bő harminc év elteltével is aktuálisak maradtak, sőt kiegészültek újabban felfedezett negatív következményekkel. Ezek közül a hazai mérések korabeli kutatási eredményeiről az 1990-es évek végén dr. Jakab Tibor antropozófus orvos számolt be előadásában a kispesti Waldorf iskolában. Eszerint „a két és öt év közötti korosztály egy országos felmérés adatai szerint hetente átlagban 32–34 órát (!) ül a televízió előtt.”¹³ Tegyük hozzá a fentiekhez, hogy örülhetnénk is gyermekeink világ iránti nyitottságának, felfokozott érdeklődésének, vagy annak az életnívónak, hogy mára szinte minden családban ott a plazmatévé és az internet, újabb kedvező és kedvezőtlen hatásokkal. Az életnívó azonban sokkal több összetevőből áll.

A gyermekek tévé elé kerülését pedig többnyire a kényszer szüli, és csak ritkán a megfontolt választás. A legkézenfekvőbb káros következmény a televízió, számítógép előtti görnyedt ülés, fekvés, tespedés vázizomzatra gyakorolt hatása. Kevesebben gondolnak bele, hogy a testi tespedés lassan, de biztosan szellemi-lelki tunyasághoz, leépüléshez is vezethet a számítógép összeszedett, koncentrált kezelésével, használatával járó kedvező szellemi hatások mellett.

Gyermekkorunkban már rendelkezünk a felnőtt agytérfogattal. A gyermek tüdeje viszont hétszer kisebb teljesítményre képes. Ennek is köszönhető, hogy a gyermekeknek igen nagy a mozgásigénye. A látvány által a tévé elé „szegezett” gyermek ezért – felkelve a készülék elől – hiperaktívvá válik, valamint így próbálja kiadni magából a képernyő borzalmait, illetve fel nem fogott képsorai által benne gerjesztett feszültséget. A gyermekek 10–12 éves korukig nem képesek olyan mérvű elvonatkoztatásra, amellyel a kameraváltásokat teljes mértékben fel tudnák dolgozni. Így aztán csak a legmegrendítőbb képeket jegyzi meg, amelyek jellemzően az erőszakhoz, illetve egyéb rémületet kiváltó hatásokhoz kötődnek. „A kisgyermek felfogható egy sajátos, rendkívül finom érzékszervként is, amelyben a külvilág ingerei azonnal testi-lelki hatást eredményeznek.”¹⁴ Megfigyelések szerint a képernyő elől felállva 5–30 perc szükséges ahhoz, hogy a gyermek visszazökkenjen a valóságba, majd ezt követi egy hosszabb időszak, amikor a képernyőn keresztül szerzett friss élményeket kijátssza magából.

A bűnözés és a tömegtájékoztatói eszközök veszélyes interakciója

A Belügyi Szemle 1969-es Tájékoztatójában szereplő, a korabeli meghatározás szerint „nyugatnémet” Kriminallistik 1969/1. számából a szerző említése nélkül átvett anyag kivonatoltsága szintén szolgál ma is hasznos, érvényes tanulságokkal. Amint a cikk megállapítja, a bűnözéssel foglalkozó híradások egyre jobban terjednek a tömegtájékoztató eszközökben. Az írás azonban kevésbé tartja veszélyesnek a műsorok bűnözési

¹³ Deák (1999) 20.

¹⁴ Uo. 28.

módszereket, fogásokat terjesztő hatását. A szerző cikkében eddig ismeretlen veszélyekre hívja fel a figyelmet, amelyek viszont az újságokban, képes folyóiratokban éppen úgy napvilágra kerülnek, mint a mozik vásznain vagy a televízió-képernyőn.¹⁵

A bűncselekmény-dicsőítés

„Soha nem mutatták be a bűnözőket ilyen túlzott mértékben, irigységgel és csodálattal körülvett, sőt megdicsőült módon a közönséges polgároknak, mint napjainkban.”¹⁶ A példaként felhozott, az akkoriban a tévében sugárzott, feltárt tények alapján készült postarabló-sorozat nem várt hatásaként úgy tűnt, egyedül a postarablók élvezték a nézők bizalmát. Akik „csak” szükség esetén ütöttek le valakit egy vasrúddal, elhallgatva, hogy az illető egész életében nyomorék maradt... Mert ez már nem illett volna a „nemes úriember gengszterek” meséjébe. A nézők rosszallása mindig oda irányult, ahová a film készítői irányították.

Mint a szerző cikkében keserűen megállapítja, a tettest hősként magasztaló sorozatra a gyártó 2,1 millió márkát fizetett, és a műsor kb. 20 millió embert vonzott a képernyők elé. „A szimpátiareklám rendkívül ésszerű volt, 10 pfennig esett egy személyre. Ezt, egyetlen, alvilág által megbízott reklámügynökség sem tudta volna olcsóbban megcsinálni...”¹⁷ Nem kevésbé figyelemre méltó a szerző következő észrevétele a média és a bűnözés kölcsönhatásáról.

Gyilkosságdömping

„Hulla nélkül a legjobb krimi sem ér semmit!” – hangzik a korabeli (és nem csak korabeli) szerzői bölcsesség. A néző, egyben állampolgár pedig a gyilkossági történetek tömegfogyasztójaként a benne kialakított kép szerint foglal állást a bűnözéssel kapcsolatban, azaz a közvélemény a képernyőn látottak, rádióban hallottak alapján szinte kizárólag az erőszakos bűncselekmények felderítésére igényli a rendőrségi erőfeszítések összpontosítását. Miközben a többi, kriminálpolitikai szempontból éppen ilyen fontos esetre jellemzően nem jut elég erő. A cikk frappáns példája szerint: „Egy 10 000 márkát magával ragadó bankrabló rendőrszázadokat mozgósít, miközben a gyanútlan, több száz és száz áldozatától milliókat kicsaló ügyével a rendőrség egyetlen tisztviselője foglalkozik, sokszor évekig.”¹⁸

Polgári joggal védett családok

A bűnmegelőzés és a nyilvánosság már akkoriban is sok ellentmondást próbált leküzdeni. „A modern család előszeretettel rejtőzik egy cég árca alá. A rendőrség és a bíróságok fáradozása, egy ilyen szélhámos vállalat tevékenységét a büntetőjog esz-

¹⁵ Belügyi Szemle Tájékoztatója (1969/9.) 26.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo. 27.

közeivel sújtani, sok évet vesz igénybe.”¹⁹ A cikk további részében taglalja, hogy a fáradozás közben miként gyarapszik az átvert áldozatok száma, akiket viszont nem lehet megóvni, hisz jogerős büntetőítéletig az ilyen vállalatok is változatlanul virágozhatnak, terjeszkedhetnek, hisz a polgári jog biztosítja számukra a „jó hírnévhez való jogot”.

A fenti írás gondolatai a megjelenésük óta eltelt harmincöt év folyton fejlődő társadalma, vele együtt joggyakorlata ellenére is fájó pontjai a bűnüldözés és a média kölcsönhatásának. Másként jelentkezik viszont a korabeli működési módjában megérteni sem egyszerű, akkoriban súlyos és az ifjúságra nézve veszélyes, mára szinte ismeretlen, az akkori formájában alighanem teljesen megoldódott, következő problémakör.

Ifjúságvédelem kontra sajtószabadság az NSZK-ban

Az 1959-ben, Berlinben, Schilling Robert, az NSZK egyik kormányfőtanácsosa által, a Literarischer Jugendschutz hasábjairól átvett írás arról szól, hogy a korabeli NSZK-ban évről évre növekedett a zug- és szennyirodalmi termékek mennyisége. A szerző ennek visszaszorítására és az ifjúság védelmére szükségesnek tartotta az e tárgyban korábban hozott jogszabály módosítását. Mint a kormányfőtanácsos leszögezi, a zug- és szennyirodalom terjesztése mellett tilalmazni kell a nivótlan irodalmi termékeket is. Ezek közé sorolja a nyers erőszakot, a bűnözést, a háborút vagy a faji gyűlöletet dicsőítő, népszerűsítő, borzalmaiknál fogva az ifjúság idegeire veszélyes alkotásokat is.

A korabeli NSZK-ban működő mintegy húszezer kölcsönkönyvtár²⁰ bő háromnegyedét zugkönyvtárak tették ki, főként giccsregényeket és hátborzongató rémregényeket nyújtva a közönségnek. A brutalitás kultusza mellett megtalálhatók voltak kínálatukban a csökkenő népszerűségű „comics” képregények, valamint az erotikus könyvirodalom is. A szerző kitér az aktképsorozatok és -füzetek, pornográf prospektusok forgalmazására, majd az ifjúságra veszélyes hanglemek, filmek problémáját tárgyalja. A tanulmány szerzője jogszabály-módosító javaslata mellett már akkor fontosnak tartotta egyebek között az ifjúság védelmében a társadalom széles körű összefogását is, ami persze ma sincs másként.

Technikai vívmányok a korabeli bűnüldözés szolgálatában

A „Die Polizei” 1962/7. számából átvett rövid, egyoldalas írás²¹ a televízió New York-i rendőrség által történt felhasználásáról szól. Mint az anyagból kiderül, az USA-ban, a televíziózás hőskorában a körözés bevezetésével kapcsolatban keletkezett vita során is fő szempont volt mérlegelni, hogy a tévés körözés bevezetésével kapcsolatos költségek nem haladják-e meg a várható eredményeket. A hőskorban körözési fényképek rejtjelezett, rendőrörsökre történő továbbításával kísérleteztek,²² nagy reményeket fűzve a te-

19 Uo.

20 Uo. 44.

21 Belügyi Szemle Tájékoztatója (1963/1–2.) 36.

22 Uo.

levíziózás lehetőségeinek egyéb, a bűnüldözésben felhasználható módszereihez. Nem minden alap nélkül, tehetjük hozzá, gondolva napjaink hazai, bűnmegelőzést szolgáló televíziós műsoraira.

Rendőrségi televíziós szolgálat Angliában

Mint a szerző és eredeti cím nélkül szemlézett cikk bevezetője leszögezi, „az ipari televíziót mérsékelt sikerrel használják a közlekedés irányítására, ellenőrzésére. Viszont Liverpool nyüzsgő tömegét »1948« televíziós szem ellenőrzi, segítve kiemelni a bűnözőket, de ami még fontosabb, elriasztva a leendő törvénysértőket.”²³ A jövőt illetően pedig a szerző egy Országos Rendőrségi Televíziós Szolgálatra gondolt, amely gyorsan és eredményesen, a bűntettek felderítését szolgáló vizuális információkkal látná el az ország rendőrállomásait, rendőreit.

A cikk írója a korabeli hírközlő rendszerüket elavultnak tekinti, amelyből kiutat a már említett országos, illetve a régiók szintjén egy-egy régiós televíziós szolgálat jelené, a helyi jelentőségű bűntények felgöngyölítésének segítésére. A zárt láncú tévécsatornák alkalmasak lennének a személyi körözések mellett tárgykörözések közzétételére is. A rögzített időpontban sugárzott adást mindennap megismételnek egy adott időszámban. A járőrszolgálatban lévő rendőrök pedig a megfelelő időben betérnének a televízióval rendelkező szakasz- vagy körzeti rendőri egységhez. Amint a cikk szerzője jó érzékkel már akkor rögzítette, a tévészolgálat előnyei a nehézkesnek tűnő módszerrel együtt is túlszárnyalják a hátrányokat.

Körözés televízió segítségével

Az anyag kivonatos közlés a Kriminallistika 1971/2. számából s a hazánkban napjainkig sugárzott „Kékvény” című műsorhoz hasonló „Aktajelzés: X.Y. megoldatlan” című nyugatnémet tévéműsor kapcsán kibontakozott viták tanulságait összegzi.²⁴ A felmerült kérdések: „Nem törvényellenes-e a televízióon keresztül történő körözés? Milyen feltételek mellett tölts be kriminálpolitikai célokat? Mi kell ahhoz, hogy a körözés e módja taktikailag megfelelő legyen?”²⁵

Felmerült ugyanis, hogy egy bűneset kapcsán a nyilvánosság bevonása sérti a bűncselekmény sértettjének és elkövetőjének is az alapvető személyiségi jogait. A nyilvánosság bevonása nélkül azonban a hatóságok passzivitásra lennének kárhóztatva, nem vehetnék igénybe a lakosság segítségét. Viszont a magánérdeknél a közösség érdeke előbbre való. Ezért feltétlenül indokolt a „nagyfokú társadalomra veszélyességet magukban foglaló, súlyos bűncselekmények, a nagy károkat okozó bűncselekmény-sorozatok, a közveszélyű cselekmények, a szervezett bűnbandák, valamint a szokásos és hivatásos bűnözők esetében a körözés ezen eszközához folyamodni.”²⁶

23 Belügyi Szemle Tájékoztatója (1968/8.) 32.

24 Belügyi Szemle Tájékoztatója (1971/12.) 30.

25 Uo.

26 Uo. 31.

A Szabad Európa Rádió, illetve a Szabadság Rádió jelene és jövője²⁷

A cikk arról számol be, hogy napirendre került a két világrendszer korabeli adás ideológiai, illetve médiaküzdelmét szimbolizáló két, CIA-működtetett, reprezentáns rádióállomás jövőjének kérdése. A Münchenben működő „magánjellegű”, „hidegháborús csökevényeknek” is tartott amerikai adóállomások, a „Szabad Európa Rádió, a kelet-európaiakhoz öt nyelven, 46 hullámhosszon szóló (napi 20 óra Csehszlovákiának szánt adás, 19 óra Lengyelország és Magyarország számára stb.), illetve a Szovjetunió népeinek, 36 hullámhosszon sugárzott, Szabadság Rádió”²⁸ fenntartása újra éles viták tárgya volt az Egyesült Államokban. A Szabad Európa Rádió magyar nyelvű adása az 1990-es évek elején, 1993-ban meg is szűnt, a Szabadság Rádió pedig 2012-ben a költséges közhullámú sugárzásról az internetre költözött.

Összegzés

Az 1960–70-es évek rendőrségi témájú külföldi médiájának társadalmi következményeit, benne a bűnözés terjedésére, hatékony megelőzésére, a bűnüldözésre gyakorolt hatását vizsgáló írások fontos szerepet, szakmai tájékoztatást nyújtottak az akkoriban a témával foglalkozó szakembereknek, vezetőiknek. Fél évszázad távlatából visszatekintve láthatjuk, hogy bizonyos részeikben az akkoriban a Belügyi Szemle tapasztalt munkatársai által, értő módon kiválasztott, értékesnek ítélt, idegen nyelvről lefordított írások ma is időszerűek. Gondolhatunk a bűnmegelőzés vagy az ifjúságvédelem témájában megjelentetettre.

Az audiovizuális eszközök gyors népszerűvé válásakor már felvetődött káros következmények kiküszöbölésére ugyan történtek lépések, de a technika fejlődésével, például az internet, az okostelefonok elterjedésével kialakult újabb problémahalmaz megoldása komoly erőfeszítéseket igényel. De nemcsak az ifjúság, a felnövekvő nemzedék védelmében dolgozó bűnmegelőzési szakemberek vagy a bűnözés visszaszorításáért a bűnüldözés területén küzdő szakemberek, hanem – amint az egyik szemlézett német ifjúságvédelmi cikk összegzésében szerepelt – az egész társadalom összefogására van szükség. Érdekes kérdés lehet, vajon lépést tud-e tartani ez az összefogás a technika rohamos fejlődésével?

IRODALOMJEGYZÉK

Belügyi Szemle Tájékoztatója. Előszó. (1963) BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnöksége. 1. évf. 1–2. sz.

Belügyi Szemle Tájékoztatója. (1964–1972) BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnöksége. 3–12. sz.
Deák József (2013): Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. In: *Rendvédelem*, 2. évf. 3. sz. 15–23.

²⁷ Belügyi Szemle Tájékoztatója (1971/15.) 38–39.

²⁸ Uo. 38.

DEÁK József: A Belügyi Szemle Tájékoztatójában a médiával kapcsolatban megjelent anyagok (1963–1972)

- Deák József (1999): Gyermektévészés felnőtt-szemszögből I. Fiziológiai következmények. In: *Határőr: a Határőrség képes lapja*, 1. évf. 20. sz. 20.
- Deák József (1999): Gyermektévészés felnőtt-szemszögből II. Lelki hatások. In: *Határőr: a Határőrség képes lapja*, 1. évf. 7. sz. 28.
- M. Szabó Miklós (2008): *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961–1969*. Budapest, HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht. – Zrínyi Kiadó.
- M. Szabó Miklós (2010): *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970–1979*. Budapest, HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht. – Zrínyi Kiadó.
- Papp János (1963): A Belügyi Szemle elé. In: *Belügyi Szemle*, 1. évf. 1. sz. 5.
- Werfer Gerhardt (1963): A sajtó, a film, a rádió és a televízió, mint az ifjúság nevelésének eszközei és az ezekkel kapcsolatos veszélyek. In: *Öffentliche Sicherheit*, 1–2. sz. 10–12.
- A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0023. sz. parancsa, Budapest, 1962. júl. 18.
Forrás: www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2 (2013. 03. 14.)

SUMMARY

Media-Related Articles in the Interior Ministry Review (1963–1972)

DEÁK József

Media has strongly influenced the spread and prevention of criminality since its birth, and opened up numerous new opportunities and dangers. Have we learnt from the half-century old experiences?